

Tekijänoikeudet virtuaaliyliopistohankkeissa

Tampereen yliopisto/Paavo Koli -sali
24.8.2001

Kristiina Harenko
Varatuomari

Asianajotoimisto
Borenus & Kempainen

Esityksen sisältö

- Opetusministeriön mallisopimushankkeen esittely
- Sopimustarpeiden määrittely
- Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa
- Ulkopuolisten aineistojen käyttö
- Yhteistyöhankkeet
- Keskeiset sopimusmääräykset
- Sovittavat asiat
- Opiskelijoiden kanssa tehtävät sopimukset

2

Opetusministeriön mallisopimushankkeen esittely

- Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia 2000-2004
- Virtuaalikoulun, virtuaaliammattikorkeakoulun ja virtuaaliyliopiston verkko-opetuksen tekijänoikeuskysymyksiä käsittelevä asiantuntijaryhmä osallistuu sopimusmallien laatimiseen
- Määräaika 31.8.2001, tarvittaessa jatkoajaksi

3

Työryhmän tehtävät

- Sopimustarpeiden määrittely
 - opetuskäytön turvaaminen
 - mitä tarkoitetaan verkko-opetuksella
 - sopimustilanteet
 - keittä oppimateriaalit hankitaan
 - yhden oppilaitoksen käyttö - yhteishankkeet
 - vastuukysymykset
 - opiskelijoiden aineistojen käyttö

4

Opetuskäytön turvaaminen

- Tavoitteena ensisijaisesti opetuskäytön turvaaminen
- Mitä on verkko-opetus
- Mahdollisia määritelmää
 - verkko-opetus on oppilaitoksen tietoverkon välityksellä opiskelijoilleen tarjoamaa opetussuunnitelman mukaista opetusta

5

Opetuskäytön turvaaminen

- Aineiston sallittu käyttö ilman oikeudenhaltijan lupaa (tekijänoikeuslain poikkeukset)
 - julkaistun teoksen julkinen esittäminen opetuksen yhteydessä
 - opetuksessa käytettävät kokoomateokset
 - teosten osien sisällyttäminen tietyn ehdoin

6

Opetuskäytön turvaaminen

- Soveltuuko verkko-opetukseen
 - julkaistun teoksen julkinen esittäminen verkko-opetuksen yhteydessä edellyttää kopiointia
 - ei (vielä) kopiointia koskevaa poikkeusta
 - opetuksessa käytettävät kokoomateokset
 - voidaanko digitaalisessa muodossa oleva opetuksessa käytettävä multimedia katsoa kokoomateokseksi

7

Opetuskäytön turvaaminen

- Tekijänoikeusdirektiivi
 - tullut voimaan 22.6.2001
 - johtolause 34
 - jäsenvaltioille olisi annettava mahdollisuus säätää tietyistä poikkeuksista ja rajoituksista esimerkiksi käytöstä opetustarkoituksiin

8

Opetuskäytön turvaaminen

- Tekijänoikeusdirektiivi
 - johtolause 41
 - sovellettaessa ei-kaupallisia opetus- ja tieteellisiä tutkimustarkoituksia, etäopiskelu mukaan lukien, koskevaa poikkeusta tai rajoitusta kyseisen toiminnan ei-kaupallinen luonne olisi määritettävä toiminnan itsensä perusteella. Asianomaislaitoksen organisatorinen rakenne ja rahoitusmenetelmät eivät ole tältä osin ratkaisevia

9

Opetuskäytön turvaaminen

- Tekijänoikeusdirektiivi
 - Pakollinen poikkeus kopiointioikeuteen
 - sallitun käytön edellyttämä tilapäinen kopiointi ei kuulu kopiointioikeuden piiriin
 - Sallitut poikkeukset kopiointioikeuteen
 - välitöntä tai välillistä taloudellista tai kaupallista etua tavoittelemattomien yleisölle avointen oppilaitosten suorittama tarkoin määritelty kappaleen valmistaminen

10

Opetuskäytön turvaaminen

- Tekijänoikeusdirektiivi
 - sallitut poikkeukset kopiointioikeuteen ja yleisön saataviin saattamisoikeuteen
 - käyttö yksinomaan opetuksen tai tieteellisen tutkimuksen havainnollistamiseen siltä osin kuin käyttö on perusteltua tavoiteltavan ei-kaupallisen tarkoituksen vuoksi ja mainiten lähde ja myös tekijän nimi, jollei tämä osoittaudu mahdottomaksi

11

Sopimustarpeiden määrittely

- Sopimustilanteet
 - aineiston valmistaa työ- tai virkasuhteessa oleva opettaja
 - aineisto hankitaan ulkopuoliselta
 - useat oppilaitokset tuottavat aineistoa yhteishankkeessa

12

Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa

- Työoikeudellinen lähtökohta:
 - oikeudet työn tuloksiin kuuluvat työnantajalle
- Tekijänoikeudellinen lähtökohta:
 - tekijänoikeus syntyy aina tekijälle (opettajalle)
- Ristiriidan sovittaminen:
 - tekijänoikeus siirtyy työnantajalle tämän normaalitoimialan edellyttämässä laajuudessa
 - normaalitoimialan määrittely voi olla vaikeata

13

Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa

- Tietokoneohjelmia koskeva erityissääntely
 - oikeudet työtehtäviä täytettäessä luotun tietokoneohjelmaan siirtyvät työnantajalle, jollei toisin sanota
 - poikkeuksena siirto-olettamasta korkeakoulujen itsenäisessä opetus- ja tutkimustehtävissä toimivat opettajat (akateemista vapautta koskeva poikkeus)
 - milloin opettajat toimivat itsenäisessä asemassa
 - ammattikorkeakoulujen asema

14

Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa

- Toimintasuositus
 - oikeuksista aina syytä tehdä nimenomainen sopimus
- Käyttöoikeudet
 - aineiston käyttöön työnantajan omassa koulutuksessa
 - aineistoon käyttöön yhteistyöhankeissa
 - muut käyttötilanteet

15

Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa

- Korvaus
 - ei palkan lisäksi erillistä korvausta
 - palkan lisäksi erillinen
 - kertakaikkinen korvaus
 - rojalतिकorvaus
 - muu korvaus

16

Tekijänoikeudet työ- ja virkasuhteessa

- Korvausvelvollisuuden vaikuttavat tekijät
 - kuuluuko aineiston valmistaminen opettajan virka- ja työtehtäviin
 - kuuluuko aineiston käyttöpiiri työnantajan normaaliin toimialaan
- Työryhmä ei ole ainakaan toistaiseksi ottanut kantaa näihin kysymyksiin

17

Ulkopuolisten aineistojen käyttö

- Tekijänoikeusrajoitusten soveltaminen hankalaa
 - paljon tulkinnanvaraisia säännöksiä
- Pääsääntöisesti aineistot hankitaan sopimuksin
- Keskeistä
 - riittävän laajat käyttöoikeudet opetustarkoituksiin
 - vastuukysymysten määrittely
 - muut aineistoa koskevat määräykset
 - laatukriteerit, toimitustapa ja -aika, päivitys, ylläpito

18

Yhteistyöhankkeet

- Hankkeiden organisointi
 - osapuolten tehtävien ja vastualueiden määrittely
 - päätöksentekomenettely
 - hallinnon koordinointi
 - seuraamukset yhden sopimusrikkomuksesta
- Käyttöoikeudet
 - kunkin osapuolen olemassa oleviin aineistoihin
 - hankkeen aikana valmistettavaan aineistoon

19

Yhteistyöhankkeet

- Oikeudelliset vastuut
 - merkitys korostuu yhteishankkeissa, joissa osapuolina yleensä oikeushenkilöitä
 - kullakin osapuolella vain tekijöiltä sopimuksin siirrettyjä oikeuksia
 - kukin vastaa siitä, ettei oman aineiston käyttö loukkaa kolmannen oikeuksia (ns. indemnifikaatiolauseke)

20

Keskeiset sopimusmääräykset

- Käyttöoikeuksien määrittely
 - tarvittavat oikeudet:
 - oikeus valmistaa kappaleita millä tahansa tavalla
 - oikeus näyttää ja esittää teosta opetuksen yhteydessä
 - oikeus levittää teoksen kappaleita (esim. tulosteita) opiskelijoille
 - em. oikeudet voidaan kattaa sanonnalla ”kaikki oikeudet”

21

Keskeiset sopimusmääräykset

- Käyttöoikeuksien määrittely
 - yksinoikeus / ei-yksinoikeus
 - yksinoikeus ei yleensä tarpeen
 - omat edut voidaan turvata tarvittaessa kilpailukieltolausekkein
- Muuntelu- ja edelleenluovutus-oikeudet
 - ”kaikki oikeudet” eivät kata muuntelu ja edelleenluovutus-oikeutta, vaan niistä sovittava erikseen!!

22

Keskeiset sopimusmääräykset

- Käyttötarkoituksen rajausta
 - koulutuskäyttö
 - laajemmat oikeudet
 - esim. koulutuspalveluiden markkinointi
 - miten määritellään markkinointikäyttö verkkoympäristössä
 - käyttö mihin tahansa käyttötarkoitukseen ja -yhteyteen (yhteys koulutukseen?)

23

Keskeiset sopimusmääräykset

- Oikeudelliset vastuut
 - käytöstä vastaa aina teoksen tosiasiallinen käyttäjä
 - käyttöoikeuksien luovuttajan vastuu varmistettava sopimuksin
 - X:llä tai sen lisenssinantajilla on tekijänoikeus aineistoon. X vastaa siitä, ettei aineiston käyttö sopimuksen mukaiseen tarkoitukseen loukkaa kolmannen tekijänoikeutta. X sitoutuu korvaamaan kaikki vahingot ja kustannukset, joita oikeuksien saajalle mahdollisesti aiheutuu edellä mainitun oikeudenloukkauksen johdosta.²⁴

24

Keskeiset sopimusmääräykset

- Oikeudelliset vastuut
 - työ- ja virkasuhteessa luodun aineiston oikeudelliset vastuut määräytyvät yleisten työoikeudellisten periaatteiden mukaan

25

Sovittavat asiat

- Sopijapuolten määrittely
 - varmistettava sopimuskenttäkompetenssi
- Sopimuksen kohde ja tarkoitus
- Sopimuksen kohteena oleva aineisto, aineiston toimittamista ja hyväksymistä koskevat määräykset
- Aineiston omistusoikeutta koskevat määräykset
- Mahdolliset takuumääräykset

26

Sovittavat asiat

- Aineiston ylläpito, päivitys, kehittäminen
 - velvollisuus / oikeus
- Aineiston tekijänoikeudet ja käyttöoikeudet
- Korvaus, mahdollinen raportointivelvollisuus ja tarkastusoikeus
 - ei korvausta, kertakorvaus, rojalti, edellisten yhdistelmä jne.
- Maksutapa

27

Sovittavat asiat

- Opiskelijoiden käyttöoikeuksien rajaaminen
 - opiskelijoiden käyttöoikeussopimus
- Oikeudelliset vastuut
- Mahdollinen kilpailukiello
- Salassapitovelvollisuus
- Vahingonkorvausvelvollisuus

28

Sovittavat asiat

- Sopimuksen voimaantulo, päättyminen ja päättymisen oikeusvaikutukset
- Muut määräykset
 - sopimuksen liitteet, sopimuksen muuttaminen, yhteyshenkilöt, tiedonannot
- Sovellettava laki ja erimielisyyksien ratkaiseminen
- Sopimuskappaleet
- Paikka, aika ja allekirjoitukset

29

Opiskelijoiden kanssa tehtävät sopimukset

- Opiskelijoiden käyttöoikeudet muiden aineistoihin
 - rajattava sopimuksin koulutukseen liittyvään opiskelukäyttöön
- Opiskelijoiden aineistojen käyttö koulutuksessa
 - opiskelijat valmistavat aineiston opiskelutarkoituksessa
 - koulutuksen järjestäjä käyttää oppimateriaalina
 - käyttöön saatava opiskelijan lupa
 - opiskelijalla oltava oikeus kieltäytyä ilman haitallisia seuraamuksia

30